

3. Національна інноваційна системи: зарубіжний досвід, стан в Україні / Аналітичні матеріали до парламентських слухань / За ред. академіка НАНУ В. М. Гесця, д. е. н. Л. І. Федулової. — К., 2007. — 184 с.

Стаття надійшла до редакції 23.04.08.

УДК 311.17:336.748.12

М. В. Мазур, ст. викл., канд. екон. наук,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ОЦІНЮВАННЯ РОЛІ ТА ФАКТОРІВ ІНФЛЯЦІЇ В УКРАЇНІ

Аналіз інфляції необхідний для ефективного управління економікою тому, що вона впливає на більшість макроекономічних показників. В статті розкриті основні принципи побудови індексу споживчих цін (індексу інфляції) у країні, а також з метою обґрунтування причин виникнення інфляції проведено аналіз впливу індексів грошової маси, наданих кредитів, обсягів промислового та сільськогосподарського виробництва, промислового розвитку регіонів країни на індекс споживчих цін.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: інфляція, система індексів цін, індекс споживчих цін (ІСЦ), грошова маса, обсяги виробництва, кредити банків.

Інфляційний процес є одним із індикаторів макроекономічної стабільності розвитку економіки країни. Збереження низьких, неруйнівних для національного ринку темпів інфляції є важливим державним завданням, від вирішення якого залежить рівень життя населення, економічне зростання, монетарна та валютно-курсова політика, прибутковість підприємств. За останній період з кінця 2007 року невинне зростання цін, в першу чергу на паливо та продовольчі товари, є найгострішою та найактуальнішою проблемою.

У статистичній практиці розраховується система індексів цін, методологічною основою яких є Система національних рахунків, яка охоплює усі стадії кругообігу продукту. Так, на стадіях виробництва, розподілу та обміну зміну цін характеризують, відповідно, індекс цін виробників промислової продукції, індекс цін реа-

лізації сільськогосподарської продукції, індекс тарифів на вантажні перевезення транспортом, на стадії споживання — індекс споживчих цін, на стадії нагромадження — індекс цін інвестицій в основний капітал.

Показником офіційного рівня інфляції в країні є темп приросту індексу споживчих цін (ІСЦ). Розрахунок ІСЦ проводиться шляхом об'єднання двох інформаційних потоків: 1) даних про зміну цін на основі вибірових спостережень за цінами на споживчому ринку; 2) даних про структуру споживчих грошових витрат домогосподарств на основі вибірових обстежень витрат домогосподарств. Показник ІСЦ використовується для вирішення багатьох питань державної політики, а саме: індексації грошових доходів населення, перерахунків сум заборгованості, орендної плати, індексації нормативної вартості земель, а також для перерахунку макроекономічних показників у порівнянні ціни.

Держкомстат України провів значну роботу щодо приведення розрахунку ІСЦ до міжнародних стандартів. Так, починаючи з січня 2007 року запроваджено розрахунок ІСЦ на основі споживчих грошових витрат *всіх домогосподарств* країни, спостереження за змінами цін здійснюються за *новим набором товарів і послуг-представників*. Публікація ІСЦ здійснюється відповідно до міжнародної Класифікації індивідуального споживання за цілями (КІСЦ), запроваджено новий порядок розрахунків індексів цін на плодоовочеву продукцію. Були також доопрацьовані методи формування вагової структури споживчих грошових витрат домогосподарств — однієї із складових розрахунку ІСЦ. З метою врахування коливання цін, які відбуваються наприкінці місяця, була запроваджена при розрахунку ІСЦ з 1 січня 2007 року реєстрація цін протягом усього місяця за окремими товарами, які мають значну частку витрат у загальних споживчих грошових витратах домогосподарств та які мають суттєві цінові коливання протягом місяця (яловичина, свинина, птиця, риба морожена, олія соняшникова, молоко, яйця, цукор, борошно пшеничне, хліб житній, житньо-пшеничний, рис, крупи гречані, макарони, бензин).

Усі ці зміни відображено в новій редакції «Методологічних положень щодо організації статистичного спостереження за змінами цін (тарифів) на споживчі товари (послуги) і розрахунку індексу споживчих цін», затверджених Держкомстатом України від 14.11.2006 р. № 519, які розміщені на веб-сторінці Держкомстату України.

Починаючи з січня 2008 року визначається і публікується *базова інфляція*, методика розрахунку якої затверджена наказом

Держкомстату України від 27.07.2007 № 265 і також розміщена на веб-сторінці Держкомстату, але функціональне призначення якої на державному рівні ще не визначено.

Отже, методологія розрахунку ІСЦ висвітлена достатньо повно і максимально можливо приведена до міжнародних стандартів, але актуальними залишаються питання щодо виявлення та оцінювання впливу факторів, зокрема і політичних, на інфляційний процес, а також визначення рівня прихованої інфляції. Результати такого аналізу мають стати підґрунтям для прийняття економічних та політичних рішень, адекватних реальним процесам, а також визначення орієнтирів грошово-кредитної політики держави та розробки програм соціального захисту населення

Узагальнюючи наявні у відомій літературі визначення інфляційного процесу, його можна охарактеризувати як *процес переповнення каналів грошового обігу масою надлишкових переповнень грошей при зниженні обсягів виробництва товарів і послуг*, що викликає знецінення грошей, зростання цін на споживчі товари, зниження курсу національної валюти по відношенню до іноземних валют, зниження реальної заробітної плати. Тобто підвищення загального рівня цін супроводжується зростанням обсягів як загальної грошової маси М3, так і її складової — готівкових коштів М0 (табл. 1).

Таблиця 1.

**ТЕМПИ ПРИРОСТУ (ЗНИЖЕННЯ) СПОЖИВЧИХ ЦІН
ТА ГРОШОВОЇ МАСИ В УКРАЇНІ ЗА 2004-2007 РОКИ**

Період	Темп приросту (зниження) спожив- чих цін	Темп приросту (зниження) грошо- вої маси М3	Темп приросту (зниження) грошо- вої маси М0
<i>% до грудня попереднього року</i>			
2004	12,3	32,4	27,9
2005	10,3	54,4	42,2
2006	11,6	34,5	24,5
2007	16,6	51,7	48,2
<i>% до попереднього місяця</i>			
грудень 2007 р.	2,2	8,4	9,4
січень 2008 р.	2,9	– 1,2	– 5,1
лютий 2008 р.	2,7	1,8	1,4

Аналіз показав, що за 2004—2007 роки обсяги грошової маси МЗ та МО зростали. Причому зростання обсягу готівкових коштів МО у 2007 році було найбільшим — 48,2 %, що становить ризик підвищення інфляції. Тому у січні-лютому поточного року був здійснений крок до поступового зниження темпів росту монетарних агрегатів.

Зростання обсягів готівкових грошей пояснюється також зростанням обсягів кредитів, виданих банками України, зокрема фізичним особам на кінцеве (невиробниче) споживання (табл. 2).

Таблиця 2

**ДИНАМІКА ТА СТРУКТУРА НАДАНИХ КРЕДИТІВ ФІЗИЧНИМ
ТА ЮРИДИЧНИМ ОСОБАМ БАНКАМИ УКРАЇНИ ЗА 2005—2007 РОКИ**

(на кінець періоду)

Період	Кредити, надані банками України				
	в економіку України, млн грн	у тому числі			
		фізичним особам		юридичним особам	
		млн грн	частка в економіці, %	млн грн	частка в економіці, %
<i>A</i>	<i>I</i>	<i>2</i>	<i>3=2:1</i>	<i>4</i>	<i>5=4:1</i>
2005					
I	95702	15885	16,6	79781	83,4
II	108682	19788	18,2	88894	81,8
III	126278	26444	20,9	99828	79,1
IV	143418	33523	23,4	109895	76,6
2006					
I	157794	38968	24,7	118896	75,3
II	179735	49127	27,3	130608	72,7
III	209784	62409	29,7	147371	70,2
IV	245226	78543	32,0	166683	68,0
2007					
I	273097	89368	32,7	183729	67,3

Закінчення табл. 2

Період	Кредити, надані банками України				
	в економіку України, млн грн	у тому числі			
		фізичним особам		юридичним особам	
		млн грн	частка в економіці, %	млн грн	частка в економіці, %
II	315692	107635	34,1	208057	65,9
III	367233	129520	35,3	237713	64,7
IV	426927	155338	36,4	271589	63,6

Як видно з даних табл. 2, споживче кредитування протягом 2005—2007 років стрімко зросло: з 16,6 % у 2005 році до 36,4 % у 2007 році, тобто більше, ніж у 2 рази. Відомо, що фізичні особи останні роки почали масово купувати комп'ютерну та побутову техніку тощо. *Платоспроможність населення почала істотно зростати за рахунок не реальних доходів, а припливу кредитних грошей.* Приплив кредитних грошей для населення, як відомо, повинен підкріплятися і випуском товарної маси. А цього не відбулося в економіці (табл. 3).

Таблиця 3

**ІНДЕКСИ ЦІН, ОБСЯГІВ ВИРОБНИЦТВА ТА ІМПОРТУ
ЗА ВИДАМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ ЗА 2004—2007 РОКИ**

(у % до попереднього року)

Роки	Промисловість в цілому			Сільське господарство в цілому		
	Індекс цін	Індекс виробництва	Індекс обсягу імпорту	Індекс цін	Індекс виробництва	Індекс обсягу імпорту
2004	124,1	112,5	125,3	105,7	119,7	66,9
2005	109,5	103,1	118,9	108,1	100,1	112,8
2006	114,1	106,2	121,0	102,4	102,5	115,4
2007	123,3	110,2	119,9*	138,0	94,4	114,1*

За даними табл. 3 можна зробити висновок про те, що за 2004—2007 рр. зниження темпів росту обсягів промислового виробництва

* Розрахунково.

ва та сільського господарства супроводжувалося, в основному, зростанням індексів цін та індексів імпорту у цих галузях. Особливо цей зв'язок спостерігається в промисловості, коли у 2006 році при зростанні промислового виробництва лише на 6,2 % ціни виробників промислової продукції зросли на 14,1 %, а імпорт зріс на 21 %. У сільському господарстві така закономірність простежується у 2007 році, коли при зниженні обсягів виробництва на 5,6 % ціни реалізації сільськогосподарської продукції зросли на 38 %, а імпорт зріс на 14,1 %. Тобто, виробництво на внутрішньому ринку все більше заміщується імпортом.

Отже, зростання грошової маси повинно супроводжуватися зростанням обсягів виробництва, тобто товарної маси. Замість того, щоб акумулювати вільні гроші населення та інвестувати їх для розширеного відтворення, ці гроші через систему споживчих кредитів потрапляли на споживчий ринок, тим самим ще більше стимулюючи зростання цін при відсутності необхідної товарної маси.

Так, з 2005 року почалося зниження обсягів промислової продукції у багатьох регіонах України. У лютому 2008 року спостерігалася обернена залежність між темпами росту (зниження) промислового виробництва та ІСЦ за регіонами країни (рис. 1).

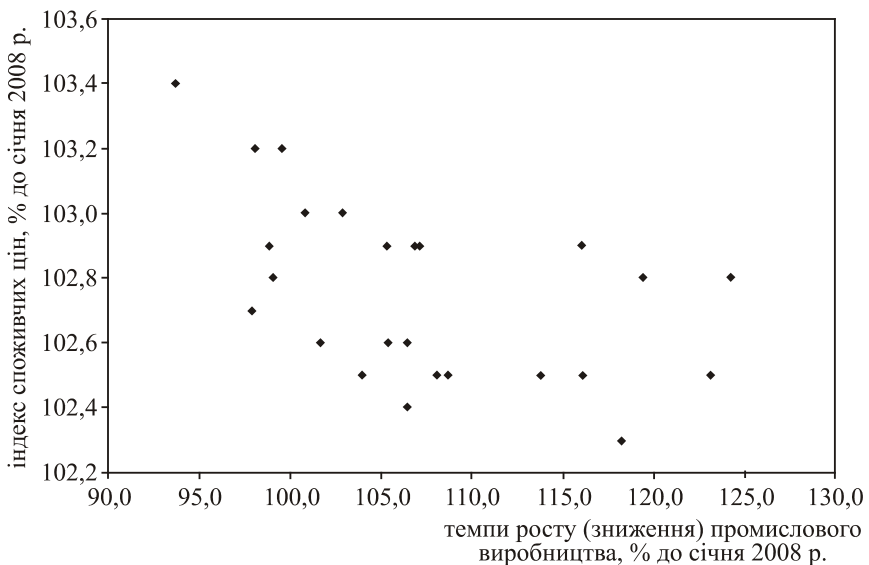

Рис. 1. Кореляційне поле залежності індексу споживчих цін від темпів росту (зниження) промислового виробництва за регіонами України за лютий 2008 р.

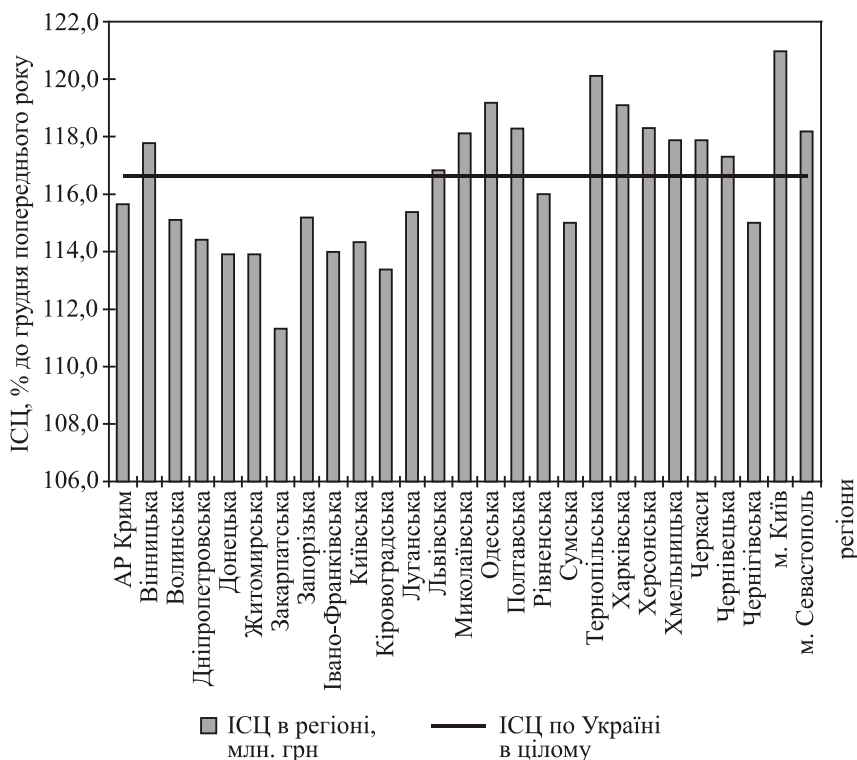

Рис. 2. Індекси споживчих цін за регіонами України за 2007 рік

Проаналізувавши графік ІСЦ за регіонами України у 2007 році, можна зробити висновок, що значне перевищення регіональних значень ІСЦ середнього ІСЦ по Україні має місце, в основному, у промислових регіонах (м. Київ, Миколаївська, Одеська, Харківська області). Щодо Західних регіонів (Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська області), то значення ІСЦ у цих регіонах нижчі за середні по Україні.

Таким чином, головними причинами зростання інфляції можна вважати:

- 1) збільшення обсягів готівкових грошей за агрегатом МО, які не забезпечені товарним покриттям;
- 2) зростання обсягів кредитів, виданих банками України, в першу чергу, фізичним особам на кінцеве (невиробниче) споживання;

3) зниження темпів росту обсягів промислового і сільськогосподарського виробництва.

Свій вагомий внесок у високий рівень інфляції в Україні зробили наростання внутрішнього попиту, імпортована інфляція, а також швидке зростання монетарних агрегатів.

Література

1. Індекс споживчих цін: сприйняття та реальність: Посібник для користувачів. — К.: Держкомстат України, 2006.

2. Індеси споживчих цін за 2006 рік: Стат. збірник. — К.: Держкомстат України, 2007.

3. Національні рахунки України за 2006 рік: Стат. бюлетень. — К.: Держкомстат України, 2007.

4. *Рождественська Л. Г.* Статистика ринку товарів і послуг: Навч. посіб. — К.: КНЕУ, 2005.

5. Таблиці Витрати — Випуск у цінах споживачів за 2006 рік: Стат. збірник. — К.: Держкомстат України, 2008.

6. <http://www.ukrstat.gov.ua>

7. <http://www.bank.gov.ua>

Стаття надійшла до редакції 28.03.2008.

УДК 658.8 004.122

М. М. Іваннікова, аспірант,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПІДПРИЄМСТВА ТА КЛЮЧОВИХ ФАКТОРІВ УСПІХУ

У статті розкрито зміст конкурентних переваг підприємства, їх сутність у сучасному розвитку підприємств України за умов трансформаційної економіки. Наведено класифікацію конкурентних переваг, за якою визначаються найсуттєвіші з позиції привабливості для розвитку підприємств.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: конкурентна перевага, ключові фактори успіху, ключові компетенції, чинники конкурентної переваги, стійка конкурентна перевага, конкурентні стратегії.